

FRANTIŠEK GELLNER PO NÁS AŽ PŘIJDE POTOPA

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Záchvat nervósní

Na večer včera tvá tři políbení
přivedla všecku krev mou do varu.
Snažím se darmo nalézt zapomnění
pohledem dlouhým na dno poháru.

Že ani jednu noc nebudeš mojí,
zoufalým výkřikem mou hlavou zní.
(Tvá dušička se konsekvencí bojí!!!)
Mým tělem třese záchvat nervósní.

V mé krvi žádost' tvého těla zpívá.
Svou skoupou něhou nezraňuj mi hrud'!
Zatáhni drápky, ty má kočko divá,
a mojí lásce milostivá bud'!

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Báseň *Záchvat nervósní* je asi v polovině sbírky.

- sbírka vyjadřuje pocity hnusu ze soudobé společnosti
- je (na tu dobu) značně provokativní, obsahuje např. sexuální motivy, motivy opovržení společností
- lyrickým mluvčím je muž-alkoholik zhnusený vším a každým

Přetékající pohár – mluvčí přirovnání pohár vína k srdci přetékajícímu láskou; rým střídavý

Píseň dobrodruhova – mluvčí se necítí nikde doma, stále ho to táhne jinam; rým střídavý

Přátelství duší – báseň o nabytém a opět ztraceném přátelství; rým sdružený

Puberta – vyjádření pocitů dospívajícího; rým střídavý

Pozdrav rodnému kraji – mluvčí prochází rodným krajem, na který nemá hezké vzpomínky; rým střídavý

Kázání Spartakova – báseň rozdělená do tří oddílů, Spartakus nabádá vězně-otroky ke vzpouře; rým nepravidelný, 3. část – střídavý

Reflexe – zamyšlení nad tím, kdo by mohl v noci procházet ulicemi; rým střídavý

Na divou montáž zřel jsem se zápalem – mluvčí vzpomíná na to, o čem snil ve svých šestnácti; rým střídavý

Vzduchoplavec – epická báseň o muži, který ztroskotal se vzducholodí; rým střídavý

Neděle – promluva pijáka, přijíjí všem, ale je nešťastný; rým střídavý

Bezcestí – mluvčí je zhnusený svou leností, kdyby byl ženou, byl by prostitutkou; rým střídavý

Po nás ať přijde potopa! – mluvčí souzní se svými přáteli, kteří pijí po hospodách a nestarají se o budoucnost; rým střídavý

To je teď celá moudrost moje – mluvčí si chce jen užívat života; rým sdružený

Na sophu zeleném – popis pocitů při kontaktu se ženou; rým střídavý
Jako ty polní rostliny – mluvčí žije jako polní kvítí, bezstarostně; rým střídavý
Noc byla touhou přesycená – o noci s dívkou, dosud pannou; rým střídavý
Demaskovaná láska – mluvčí je ženou nejprve opojen, ale později prozře; rým střídavý
Perspektiva – popěvek nihilisty; rým sdružený
Záchvat nervózní – mluvčí trpí tím, že vysněná dívka nemůže být jeho; rým střídavý
Pro klid své duše – popsání činností, které lidé dělají, aby se uklidnili; rým střídavý
Píseň – mluvčí říká, že mu na názorech ostatních nesejde; rým sdružený
Smuteční – pocity opuštěného muže; rým sdružený
Vzpomínka – mluvčí vypráví o své prvním milostném zážitku se starší ženou; rým střídavý
Rusá láska – promluva mluvčího k Hamletově Ofelii; rým střídavý
Chiméra – mluvčí vyjadřuje přesvědčení, že za ním jednoho dne přijde chiméra; rým střídavý
A přece zdráhám se – mluvčí, alkoholik, uvažuje nad sebevraždou vypitím jedu; rým střídavý
Miluju severní nebe – mluvčí se vyznává z lásky k severu – jeho nebi, pláním, mužům a ženám; rým přerývaný
Sentimentální žádosti – vyjádření pocitů rozervaného muže; rým střídavý
Ztísněnost – mluvčí se snaží zahnat pocity stísněnosti, ale nedaří se mu to; rým střídavý
Blasphemie – muž (jeden z „Adamů“) se raduje, že byl vyhnán z ráje; rým střídavý
Elegie – promluva osamělého zklamaného muže; rým střídavý
Na dálném jihu snad – mluvčí vyjadřuje zhnusení ze světa, v němž žije, ale doufá, že někde na jihu by mu bylo lépe; rým sdružený
Náhle se zachvěje má duše – vyjádření přelétavých pocitů mluvčího; rým střídavý
Epilog – mluvčí je vším zklamán, ale zároveň se upíná k lepším zítřkům; rým střídavý

- **téma a motiv**

téma: nervozita

motivy: polibky, pohár, krev, něha

- **časoprostor**

prostor: není určen

čas: vzpomínání na včerejšek

- **kompoziční výstavba**

Sbírka se skládá ze 34 básní.

Většina básní zabírá pouze jednu stranu.

Jediná báseň *Kázání Spartakova* je rozdělena na tři části.

Všechny básně jsou psány pravidelným rýmem, převažuje rým střídavý.

- **literární forma, druh a žánr**

poezie; básně lyrické, lyrickoepické i epické; reflexivní poezie

- **lyrický subjekt**

Lyrický subjekt je muž, kterého včera políbila žena, což ho „přivedlo do varu“, ale žena se mu neodдалa. Muž si je jist, že ženu nezíská, a je z toho nervózní. Nyní svůj žal zapíjí alkoholem. V duchu ženu prosí, aby byla jeho.

- **postava**

- ve všech básních je lyrickým mluvčím muž

lyrický subjekt – vypravěč, touží po ženě, pije alkohol, je nervózní, prosí o slitování

žena – dala muži tři polibky, bojí se následků

- **vyprávěcí způsoby**

neznačená přímá řeč lyrického subjektu

- **typy promluv**

vnitřní monolog lyrického subjektu

- **veršová výstavba**

Báseň se skládá ze tří slok po čtyřech verších.

Rým je pravidelný, střídavý – veršové schéma ABAB.

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

starší pravopis *nervósní, konsequece, žádost*

slovo hovorové *všecku*

ustálené spojení *nebudeš mojí (= nezískám tě)*

zdrobnělina *dušička*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

aliterace *večer včera tvá tři, tělem třese, něhou nezraňuj*

hyperbola *přivedla všecku krev mou do varu*

metafora *přivedla krev mou do varu; pohledem dlouhým na dno poháru (= pitím
alkoholu); ty má kočko divá*

personifikace *V mé krvi žádost tvého těla zpívá.*

zvukomalba *svou skoupou něhou*

apostrofa *ty má kočko divá*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

- 90. léta 19. století – počátek 20. století

František Gellner (1881–1914)

- básník, prozaik, novinář, výtvarník
 - pocházel z rodiny židovského obchodníka
 - psát začal již na gymnáziu, studoval ve Vídni a v Příbrami
 - žil bohémsky, stýkal se s anarchisty (Neumann, Šrámek, Toman)
 - výborný kreslíř, studoval malířství (Mnichov, Paříž, Drážďany)
 - po návratu žil v Brně, získal místo redaktora a karikaturisty v Lidových novinách – polepšil se
 - narukoval do Haliče, prohlášen za nezvestného
- poezie: snaha šokovat poklidné měšťany, pocity zbytečnosti, často používá vulgarismy, pouliční popěvky, pravidelný verš
- Po nás ať přijde potopa, Radosti života* – odbojné sbírky zaměřené proti maloměšťáctví a falešné morálce
- Nové verše* – sbírka vyšla posmrtně
- Don Juan* – veršovaná rozsáhlá skladba
- Cesta do hor a jiné povídky* – soubor povídek

- **literární / obecně kulturní kontext**

Buřiči (též anarchističtí buřiči)

= generace mladých spisovatelů z počátku 20. století

rysy:

1. návaznost na generaci 90. let 19. století – Českou modernu
 2. přirozenější, hovorovější, jasnější jazyk
 3. společné – přibližně stejný věk, bohémský život, tíhnutí k anarchismu
 4. i přes odpor vůči společnosti příklon k životu, vitalitě – „básníci života a vzduchu“
- František Gellner, Fráňa Šrámek, Karel Toman, Viktor Dyk, Stanislav Kostka Neumann
 - někdy k nim bývá řazen i Petr Bezruč

Fráňa Šrámek (1877–1952)

- narozen v Sobotce (Český ráj), Písek – zde studoval
 - zpočátku anarchista, v roce 1915 vězněn
 - po válce žil samotářsky v Sobotce a v Praze
 - psal poezii, prózu i drama ve stylu impresionismu – smyslem bylo zachytit prchavost okamžiku, nese také rysy vitalismu – okouzlení životem a přírodou
 - v počáteční tvorbě je antimilitaristou
 - častým tématem je mladá generace: zrání, boj s rodiči, psychický vývoj
 - výborný autor milostné a přírodní lyriky, schopnost vyvolávat pocity lásky, milostné prožitky
- sbírky: *Života bído, přec tě mám rád, Modrý a rudý*
- Splav* – impresionistická lyrika
- romány: *Stříbrný vítr, Tělo, Past*
- dramata: *Měsíc nad řekou, Léto*

Karel Toman (1877–1946)

- největší cestovatel z buřičů: Vídeň, Berlín, Paříž, Holandsko, Anglie – navštěvoval anarchistické skupiny
 - redaktor Národních listů
 - nejosobnější poezie, silně subjektivní verše, často motiv tuláka
- Pohádky krve, Sluneční hodiny, Měsíce, Stoletý kalendář*

Viktor Dyk (1877–1931)

- krátce vězněn za politickou a literární činnost – vyhraněný pravičák, názorově vzdálený TGM
 - redaktor Národních listů
 - pocity deziluze (rozpor mezi snem a skutečností)
 - často využívá symboly
 - útočný ironik, nadosobní pojetí národa
- politická lyrika: *Buřiči, Satiry a sarkasmy, Pohádky z naší vesnice*
skladba: *Milá sedmi loupežníků*
válečná tetralogie – *Lehké a těžké kroky, Anebo, Okno, Poslední rok*
novela *Krysař* – podle staroněmecké pověsti
drama *Zmoudření dona Quijota* – symbolistická hra, hrdina ztrácí iluze = umírá

Stanislav Kostka Neumann (1875–1947)

- otec mu zemřel v dětství, vychováván matkou a tetami, po nich zdědil vilu
 - od mládí zájem o politiku, r. 1897 založil vlastní časopis *Nový kult* – nejvýznamnější teoretická, politická a kulturní revue českého anarchismu
 - r. 1894 odsouzen za velezradu a aktivity spojené s rozkládáním monarchie, zvolil si samovazbu *Nemesis bonorum custos* (= Spravedlnost, ochránkyně dobrých)
 - od r. 1905 žil na Moravě – Brno, Bílovice nad Svitavou → opojení přírodou
- Kniha lesů, vod a strání* – jedna z nejkrásnějších sbírek české přírodní lyriky, koncipována jako běh roku od zří do dalšího podzimu
- sbírky z přelomu století: *Jsem apoštol nového žití, Apostrofy hrdé a vášnivé, Satanova sláva mezi námi, Sen o zástupu zoufajících*
- symbolismus, dekadentní nálady, projevy satanismu, kult zla a revolty

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

popisný, vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Po nás ať přijde potopa – název jedné z básní a zároveň vyjádření postoje lyrického mluvčího – žije teď a tady a je mu jedno, co bude.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Autorův jazyk je místy archaický, celkové vyznění sbírky (revolta) je ale stále aktuální.

- **pravděpodobný adresát:**

Modelovým čtenářem je mladý člověk bouřící se proti většinové společnosti.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Jedna ze dvou sbírek, které vyšly za autorova života. Vyšla roku 1901

- **tematicky podobné dílo:**

František Gellner – *Radosti života*: sbírka s velmi podobnou tematikou, vyšla r. 1903

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Není.